

תוכן עניינים

1. מבוא.....	1
2. מיעוטים : הגדרה, המיעוט הכורדי ואתניות.....	2
הגדרת הכורדים.....	2
3. לאומיות, הלאומיות הכורדית והתנועה הלאומית הכורדית.....	4
לאומיות.....	4
הלאומיות הכורדית.....	5
4. רקע היסטורי : מהתפוררות האימפריה העות'מנית ועד תחילת המלחמה הקרה.....	8
הכורדים עם סופה של מלחמת העולם הראשונה.....	8
הכורדים לאחר מלחמת העולם הראשונה.....	10
5. הגורמים הפנימיים והחיצוניים שהובילו לכישלון המאבק הכורדי.....	13
גורמים חיצוניים.....	14
קיומן של קבוצות אתניות נוספות במרחב.....	14
דיכוי המרידות הכורדיות.....	14
הגורם הגיאופוליטי : עצם פיצולם של הכורדים בין שלוש מדינות נפרדות עם אינטרסים שונים.....	16
גורמים פנימיים.....	20
היעדר מנהיגות.....	20
שפה.....	21
פילוגים פוליטיים.....	21
6. סיכום ומסקנות.....	22
7. ביבליוגרפיה.....	23

1. מבוא

לאחר מלחמת העולם הראשונה, האזור אותו מכנים הכורדים בשם "כורדיסטן", בו חיים הכורדים, חולק בין ארבע מדינות שונות: תורכיה, עיראק, איראן וסוריה. מאז ועד היום חי העם הכורדי בפיצול פוליטי, חרף מאבקים רבים, מרידות, מלחמות, מפלגות ודיונים רבים שהתחוללו בזמן הזה. כיום, הכורדים נחשבים לקבוצה האתנית הגדולה ביותר בעולם שאין לה מדינת-לאום משל עצמה. מטרתה של עבודה זו, הוא לרדת לחקר הסיבות שהובילו למצב הזה.

שאלת המחקר בעבודה זו היא: מה הם הגורמים הפנימיים והאזוריים שהביאו לכך שלמיעוט האתני הגדול ביותר אין מדינה ריבונית עצמאית?

שיטת המחקר בעבודה זו תהיה ניתוח תוכן איכותי. במהלך העבודה אני אסקור מונחים מהספרות העוסקת באתניות ולאומיות, מההיסטוריה של המזרח התיכון בכלל וההיסטוריה הכורדית בפרט.

הפרק הבא בעבודה יעסוק בסוגיה הכללית של מיעוטים אתניים ובכורדים כקבוצה אתנית.

הפרק השלישי בעבודה יעסוק במושג הלאומיות ובלאומיות הכורדית.

הפרק הרביעי יעסוק ברקע היסטורי לפיצול הפוליטי אותו חווים הכורדים- מהתפוררותה של האימפריה העות'מנית ועד תחילתה של המלחמה הקרה.

הפרק החמישי יעסוק בגורמים במרחב הפנימי והאזורי שהביאו לכך שלכורדים אין מדינה ריבונית.

הפרק השישי הוא פרק הסיכום והמסקנות- ובו אנסה לענות על שאלת המחקר.

2. מיעוטים : הגדרה, המיעוט הכורדי ואתניות

אומה היא קבוצה של בני-אדם אשר מקיימים שלושה מאפיינים : תרבות משותפת, תודעה של זהות משותפת, וארגון פוליטי למען מטרות לאומיות (Eller, 1999: 144). קבוצה אתנית היא קבוצה בעלת מסורת תרבותית משותפת ותחושה של זהות אשר קיימת כתת-קבוצה של חברה גדולה יותר (Connor, 1994: 101). ההבדל המרכזי בין אומה לקבוצה אתנית הוא הרעיון של מטרות פוליטיות ברמה גבוהה יותר. בעבודה זו, המושג "אומה" מתייחס לשאיפות הפוליטיות של אנשים הקשורים זה לזה על ידי האתניות שלהם. אומה לא חייבת להיות בעלת טריטוריה שיא שולטת עליה, רק את הרצון שיום אחד היא תשיג ריבונות על טריטוריה משלה.

הגדרת הכורדים

המקורות השונים חלוקים ביניהם בנוגע למוצאם של הכורדים, אולם רוב המקורות מסכימים שלפני בין 3,500 ל-4,000 שנים, קבוצות שזוהו ככורדים או כאבותיהם של הכורדים מופיעות בכתבי השומרים (Eller, 1999: 153). אולם מי הם הכורדים וכיצד הם נבדלים מהעמים האחרים שסובבים אותם?

דוגמאות לתכונות אשר מגדירות קבוצות אתניות כוללות את כל או חלק מהתכונות הבאות : שפה, דת והרעיון המשותף של ארץ-מולדת (Connor, 1994: 56). הכורדים נחשבים לקבוצה אתנית נבדלת, כיוון שתכונות אלו חלות עליהם, ברמה זו או אחרת.

השפה הכורדית היא תכונה מרכזית במיוחד שמבדילה את הכורדים מהשכנים שלהם, והיא כנראה הקשר המשותף החזק ביותר בקרב הכורדים (Arfa, 1968: 4). השפה הכורדית משתייכת למשפחת השפות האינדו-איראניות. היא דומה לשפה הפרסית, אולם יש לה מאפיינים ייחודיים. הבעיה שמתעוררת עם הגדרת הכורדים כקבוצה אתנית בהסתמך על שפתם בלבד, היא שישנם כמה דיאלקטים בשפה הכורדית שאינם מובנים על ידי כל הכורדים.

ניתן היה לחשוב שהדת היא תכונה המסייעת להגדיר את הכורדים כקבוצה אתנית, אולם זה איננו המצב. רובם של הכורדים הם מוסלמים, ממש כמו כל שאר הקבוצות האתניות השוכנות לגבול האזור הידוע ככורדיסטן. כמו השכנים שלהם, הכורדים מתחלקים לפלגים הסוני והשיעי של האסלאם. הכורדים באיראן הם ברובם שיעים, בעוד הכורדים בעיראק ובתורכיה הינם ברובם סונים (Eller, 1999: 147). בנוסף על כך, כחמישה אחוזים מהכורדים הם יזידים, דת המהווה תערובת של אמונות אסלאמיות, נוצריות, יהודיות ופגניות (שם : 149).

בעוד הכורדים אכלסו את כורדיסטן (מונח גיאוגרפי המתייחס לאזורים בהם הכורדים מהווים את רוב האוכלוסייה) לאורך מאות רבות של שנים, קשה לאמוד את מספרם במדויק. הקבוצות הכורדיות השונות השואפות לעצמאות או לאוטונומיה נרחבת מעוניינות שאוכלוסיית הכורדים תיראה גדולה יותר, מסיבות פוליטיות מובנות. לעומת זאת, המדינות בהן המיעוטים הכורדים שוכנים מעוניינות שהמספרים הרשמיים שלהם יהיו קטנים ככל הניתן, על מנת להפחית בחשיבותה ובמשקלה של האוכלוסייה הכורדית (Chaliand, 1980: 14).

הכורדים הצליחו לשמור על השפה ועל קווי-היחסיין שלהם יחסית ללא שינוי לאורך המאות (Kasrian, 1990: 13). המיקום הגיאוגרפי שלהם שם אותם על צומת דרכים של אימפריות רבות במזרח התיכון. מה שמבדיל בין הכורדים לבין עמים אחרים שנכבשו על ידי אותן אימפריות, הוא שהכורדים מעולם לא באמת נכבשו; הם פשוט נכללו בתוך הגבולות של אותן אימפריות (שם: 13). מסיבה זו, האזורים ששוכנו על ידי הכורדים נותרו יחסית מבודדים לאורך המאות.

לסיכום הפרק, הכורדים הינם אומה בעלת תרבות משותפת, זהות משותפת, ויש להם ארגונים פוליטיים אשר שואפים למטרות לאומיות, אם כי אין להם עדיין מדינה המוכרת בזירה הבינלאומית. ההיסטוריה של הכורדים, שתיבחן בפרקים הבאים, תעזור לנו להגיע לתובנות בנוגע לסיבות בגינן הכורדים לא הצליחו עד כה להשיג מדינת-לאום משלהם.